

О П Ш Т И Н А Х Е Р Ц Е Г – Н О В И
СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА ДРУШТВЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ
ЈУ ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА И ЧИТАОНИЦА ХЕРЦЕГ-НОВИ

ПРЕДЛОГ

ЕЛАБОРАТ О ОПРАВДАНОСТИ ОРГАНИЗОВАЊА
ЈАВНЕ УСТАНОВЕ ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА И ЧИТАОНИЦА
ХЕРЦЕГ-НОВИ

Херцег-Нови, новембар 2011. године

УВОД

Доношење Закона о култури (Сл. лист ЦГ бр. 49/08, 16/11 и 40/11), Закона о библиотечкој дјелатности (Сл. лист ЦГ бр. 49/10 и 40/11), подзаконских прописа и стандарда и Националног програма развоја културе 2011-2015. године представља неопходно правно и институционално полазиште за реализовање реформе у области културе, у смислу оснивања нових и реорганизације постојећих установа културе, односно дефинисање модерно структуриране дјелатности и успостављање виших циљева и стандарда струке.

Императив јавне библиотеке 21. вијека, дефинисан је у IFLA/UNESCO Манифесту за јавне библиотеке и гласи: *„Јавна библиотека, као локална капија знања, пружа основне услове за учење током читавог живота, самостално доношење одлука и културни напредак појединца и друштвених група... Она обезбјеђује приступ знању, информацијама и производима људског духа, путем различитих извора и услуга и подједнако је доступна свим припадницима заједнице, без обзира на расу, националност, старосно доба, пол, вјеру, језик, инвалидност, економски и радни статус и образовни ниво“.*

Развој информационих технологија и хиперпродукција информација захтијевају брзу и успјешну трансформацију библиотеке традиционално структуриране дјелатности, у модеран библиотечко-информациони центар, односно статичне улоге библиотеке као чувара знања у активан фактор цијелокупног друштвеног и културног прогреса. То подразумијева укључивање у информационе и комуникационе мреже, електронску библиографску обраду библиотечке грађе и изградњу сопствених електронских база података, присутност на интернету, посредством web site-а и успостављање модерних и ефикасних модуса електронске комуникације са корисницима, утемељењем електронских корисничких сервиса, који су претеча библиотеке „без зидова“.

У ери дигитализације пред библиотеке, као носиоце размјене научних информација и приступа знању, постављају се нови и виши стандарди струке: развијање тимског рада, унапређење постојећих услуга и увођење нових, све виши захтјеви корисника за научним информацијама и вишим квалитетом услуга у приступању информацијама, што подразумијева широко образовање, стручну оспособљеност и перманентно усавршавање библиотечког кадра. Потреба доживотног учења, као мото новог миленијума, посебно се односи на библиотекаре. Далеко иза нас је вријеме импровизација и предрасуда да у установи попут библиотеке дјелатност могу обављати лаици у библиотечкој струци. Напротив, перманентно стручно усавршавање неопходно је и специјалистима у библиотечкој струци.

Нова законска регулатива из области библиотекарства и културе уопште, изазови информатичког доба и потреба да се у струци ухвати корак са развијеним земљама свијета намећу реорганизовање ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови, како у смислу унутрашње организације, тако и у смислу унапређивања свих сегмената дјелатности и увођења нових корисничких сервиса.

Активности на реорганизацији Библиотеке започели смо након радионице *Вишегодишња стратегија развоја библиотечке дјелатности кроз имплементацију прописа из ове области*, која је одржана на Цетињу 27.05.2011. године, у организацији Министарства културе Црне Горе. Са Секретаријатом за друштвене дјелатности и општу управу Општине Херцег-Нови, сачинили смо Акциони план реорганизације Установе, према којем смо до сада урадили следеће: Министарству културе доставили Анализу постојећег стања, простора, фонда, опреме и стручног кадра; израдили Предлог Елаборат о оправданости организовања ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови ; Предлог Одлуке о организовању ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови и Предлог Статута ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови. Након законске процедуре усвајања на сједници Скупштине општине Херцег-Нови услиједиће израда Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста.

ПРАВНИ СТАТУС И ИСТОРИЈАТ

Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови има статус јавне установе, која дјелује као народна и матична библиотека за подручје Општине Херцег-Нови. Оснивач Библиотеке је Општина Херцег-Нови. Финансирање Библиотеке у пуном износу се реализује из Буџета Општине Херцег-Нови. Библиотека је регистрована у Централном регистру Привредног суда у Подгорици, 04.04.2008. године, у складу са одредбама Закона о привредним друштвима (Сл. лист РЦГ бр. 6/02) под бројем 8-0009964/003.

Библиотека наставља традицију Српске читаонице, најстарије народне библиотеке у херцеговском крају, основане 1850. године, која се први пут помиње у Српско- далматинском магазину из 1852/1853. године. У Првом свјетском рату уништен је њен фонд и инвентар.

Континуитет народног библиотекарства наставља се оснивањем Градске књижнице и читаонице у Херцег-Новом. Према писању листа Побједа, Оснивачка скупштина одржана је 28. марта 1949. године, а априла 1954. године преименована је у Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови.

За потребе Библиотеке 1985. године реновирана је зграда укупне површине 420 м², што је за постојећи фонд и потребе града било добро рјешење. Међутим, последњих година Библиотека се поново суочава са проблемом недостатка простора, што је без сумње најзначајнији предуслов за ефикасно обављање библиотечке дјелатности. Трг Херцег Стјепана изузетно је атрактивна локација, али недовољан простор, ненамјенски грађена зграда, па самим тим и нефункционална, онемогућавају реализовање одређених сегмената библиотечке дјелатности, ефикасан радни процес и уопште утичу на квалитет задовољавања потреба наших корисника.

СЕКМЕНТИ ДЈЕЛАТНОСТИ И ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ

ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови, у подсистему народних библиотека Црне Горе, слови као модерно структурирана установа, чија се дјелатност темељи на примјени међународних библиотечких стандарда. Мишљење Матичне службе националне библиотеке „Ђурђе Црнојевић“ са Цетиња да херцеговска библиотека „поставља стандарде у библиотечкој струци“ у Црној Гори потврђује и престижна струковна награда „Др Нико Симов Мартиновић“, коју је Библиотека добила 2010. године, као најбоља библиотека у Црној Гори.

Дјелатност Библиотеке реализујемо кроз више сегмената: набавка библиотечке грађе и изградња библиотечких збирки, библиографска обрада по међународним стандардима и изградња електронских база података CDS/ISIS BIBLIO и COBISS, кориснички сервиси, библиографско-истраживачки рад на Завичајној збирци Боке Которске, издавачка дјелатност, дигитализација библиотечке грађе, рад са дјецом и младима, културни програми и организација Међународног сајма књига Трг од књиге, учешће у међународним пројектима и матична служба.

Ревизија фонда, завршена крајем 2006. године, омогућила је увид у обим и стање фонда. Библиотека посједује: нешто више од 50 000 јединица монографских публикација, 55 000 свезака серијских публикација, готово 80 000 јединица прес клипинга и око 11000 јединица ситног библиотечког материјала (плакати, позивнице, каталози, разгледнице, пропагандни материјал...). Потребно је нагласити да Библиотека посједује три рукописне књиге, Завичајну библиотечку збирку, значајан број наслова старе и ријетке књиге и серијских публикација, неколико значајних легата, од којих се по обиму (5 500 књига) и садржају издваја легат др Душана Петковића. Легат садржи: раритете, дјела референсног садржаја, затим дјела из разних области науке и знања, нарочито религије, умјетности и историје. Заступљене монографске публикације писане су на више од 20 језика, а 619 књига припада категорији старе и ријетке књиге. Најстарија књига је критичко издање Петrarке аутора Александра Велутела, штампана у Венецији 1550. године. Легат је обрађен по међународним стандардима библиографске обраде и у електронској форми доступан заинтересованима на web site-у Библиотеке www.bibliotekaherceg-novi.org.rs.

Библиотечка грађа је смјештена у четири депоа и организована у оквиру следећих фондова: фонд монографских публикација, фонд серијских публикација, фонд монографских и серијских публикација на страним језицима, завичајни фонд (монографске и серијске публикације, прес клипинг и ситни библиотечки материјал) и легати. Обрада библиотечког материјала обавља се према међународним стандардима обраде: ISBDM, ISBDS, ISBDA, и UDK систему. Од 1989. године реализује се аутоматска обрада података уз коришћење програмског пакета CDS/ISIS апликација BIBLIO. Библиотека посједује осам умрежених персоналних рачунара, а електронски каталог садржи око 60 000 записа.

Набавна политика Библиотеке утемељена је на јасно дефинисаним стручним критеријумима за набавку библиотечке грађе, познавању, стручној процјени и вредновању фонда, редовном праћењу издавачке продукције, потребама и захтјевима корисника и важећим законима и прописима, а нажалост лимитирана финансијским могућностима. Због недостатка простора поклоне примамо веома селективно, а због недостатка финансијских средстава и високе цијене поштанских услуга размјена са библиотекама ван Црне Горе је минимална, готово да и не постоји.

Од корисничких сервиса издвајамо следеће: претраживање локалне електронске базе података, базе међународног библиотечко-информационог система COBISS, која садржи више од 6 000 000 записа, бесплатно коришћење интернета, међубиблиотечку позајмицу са ЦНБ „Ђурђе Црнојевић“ са Цетиња, захваљујући којој је корисницима доступан милионски фонд националне библиотеке, затим web site Библиотеке, осмишљен као свеобухватна презентација Установе, који осим информација из свих сегмената дјелатности, садржи у електронској форми и комплетан часопис Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности у пуном тексту (око 9 000 страница), Билтен Трга од књиге (28 бројева) и велики број фотографија. Посебно потенцирамо електронски кориснички сервис *Питајте библиотекара*, покренут 2008. године, који омогућава корисницима благовремене релевантне информације и литературу на даљину за теме које су предмет њиховог научног и истраживачког рада.

Равноправно чланство Библиотеке у библиотечко-информационом систему COBISS Црне Горе представља корак напријед у унапређењу дјелатности и побољшању квалитета услуга корисницима.

Библиографско истраживање Боке Которске у оквиру Завичајне библиотечке збирке Боке Которске одвија се континуирано по међународним правилима библиографске обраде библиотечког материјала и прецизно утврђеним критеријумима. Електронска база података Завичајне збирке садржи више од 23 000 библиографских јединица. У оквиру презентације завичајног писаног културног наслеђа организовали смо репрезентативне изложбе: *Стара бокељска периодика и 100 година од покретања првих новина у Боки, Бока: гласник за опће интересе Бокеља 1908-1909.*, постављене и веома добро посјећене у Херцег-Новом и Библиотеци града Београда.

Програмска оријентација издавачке дјелатности Библиотеке темељи се на принципу завичајности, односно публиковању наслова из културне прошлости, традиције и живота Боке Которске, као и стручних издања везаних за библиографски рад на Збирци. Издавачку дјелатност чине три сегмента: публиковање часописа *Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности* и двије едиције: *Регионална библиографија Боке Которске* и *Едиција Завичајна ризница*. Часопис Бока: зборник радова из науке, културе и умјетности излази једанпут годишње, а покренут је 1969. године. До сада је публикован 31 број и више од 600 радова, на преко 9000 страница. Заступљени су радови из: историје, културне историје, умјетности, археологије, поморства, туризма, спорта, демографије, биографије, библиографије, био-библиографије знаменитих Бокеља...

Од 2007. године радимо на дигитализацији најстаријих наслова завичајне периодике. Преношењем у дигитални формат библиотечки фондови, који се користе под посебним условима и подразумевају мјере заштите, отварају се и постају релативно лако доступни и за кориснике широм свијета. Дигитализовали смо следеће наслове: *Catalogus cleri et dioecesis catharensis (1841-1911.)*, Шематизам Епархије бококоторско-дубровачке и спичанске (1874-1913.), *Il bocchese: lunario catolico et greco (1867.)*, Бока: мали српско-народни забавник за српску младеж (1882-1883.), Извјештај Српске морепловске закладне школе Бошковић-Ђуровић-Лакетићке у Србини (1885-1886.), Бока: велики илустровани календар (1909-1914.), Бока: гласник за опће интересе Бокеља (1908-1909.) и 15 наслова (884 стр.) из фонда монографских публикација Завичајне библиотечке збирке Боке Которске, углавном 19. вијек.

Никада од оснивања Библиотека, нажалост, није имала у правом смислу организовано Дјечије одјељење. Након реализовања Пројекта сарадње са Вореалом покренули смо програме за дјецу, који се реализују у неадекватном простору, читаоници за одрасле. У постојећим условима реализујемо следеће програме: Прва посјета библиотеци, Часови у библиотеци, Игротека, Бајкотекa, Поподне у библиотеци, Радионица креативног писања, Сусрети са дјечијим писцима, Читама маштама, стварам, Ухвати звијезду луталицу..., литерарни конкурс за средњошколце „Отвори књигу, отвори свијет“, обиљежавање Свјетског дана писмености, Свјетског дана књиге... Организовали смо више гостовања писаца за дјецу, између осталих: Раша Попов, Дејан Ђоновић, Мошо Одаловић, Мари Луиз-Геј, Дејвид Хомен (Канада)... и позоришних представа за дјецу. Сарађивали смо са НВО Сунчев зрак, која окупља дјецу са посебним потребама. Покренули смо сарадњу са Дневним центром за дјецу са сметњама и потешкоћама у развоју. У оквиру рада са дјецом организовали смо радионице на теме: „Школа креативног писања“ и „Рад са дјецом са развојним тешкоћама, у библиотеци“. У раду радионица учествовали су ученици основних и средње школе из Херцег-Новог, дјеца специјалног одјељења школе „Илија Кишић“, школски библиотекари, професори и педагози из: Херцег-Новог, Котора, Рисна и Будве.

У циљу популаризовања књиге и читања, организујемо разноврсне програме: књижевне, прес промоције, концерте, изложбе, позоришне представе, дјечије сценско-музичке програме, гостовања домаћих и страних писаца, као и стручна предавања и радионице. Током године организујемо око 30 репрезентативних програма, а највећи дио реализујемо на Међународном сајму књига Трг од књиге, 21-28. јула. Ова манифестација окупља око 50 издавача, што посјетиоцима гарантује богату понуду нових издања из лијепе књижевности и свих области науке и знања.

Од 2000. године Библиотека се укључује у међународне пројекте: Пројекат сарадње библиотека Херцег-Новог и Вореала (Француска), који је финансирало министарство спољних послова Француске и град Вореал, PULMAN, чланство у асоцијацији Impas Dublin, која додјељује престижну књижевну награду за најбољи роман преведен на енглески језик и Дигитални град, актуелни пројекат Библиотеке „Карло Бјелицки“ Сомбор, у којем имамо статус придруженог члана.

Функцију матичне библиотеке на подручју Општине Херцег-Нови Библиотека остварује кроз стручни надзор и редовни годишњи обилазак библиотека ради увида у њихов рад, односно праћење стања, потреба и услова рада.

Од опреме Библиотека сада посједује: 5 ПС рачунара, 3 лаптоп рачунара, 1 скенер А3, 1 фотокопир апарат, 1 дигитални полупрофесионални фото апарат, 1 дигиталну аматерску камеру, 1 ТВ ЛЦД, 3 штампача, 7 клима уређаја, 1 музичку линију и мобилијар старији од 30 година. Више од 50% опреме је застарјело. Наведену опрему набављали смо у континуитету последњих 15 година из средстава сопствених прихода Библиотеке (чланарина и продаја издања Библиотеке). Изузетак су 3 ПС рачунара које је донирао Институт информационог знања ИЗУМ Марибор.

ПОСТОЈЕЋА УНУТРАШЊА ОРГАНИЗАЦИЈА

Унутрашњу организацију Библиотеке одређују услови: концепција дјелатности, недовољан и нефункционалан простор, радно вријеме у двије смјене и суботом и број и квалификациона структура упослених.

Дјелатност Библиотеке је веома широко конципирана и обухвата: набавку и стручну библиографску обраду библиотечке грађе по међународним стандардима ISBDM, ISBDS, ISBDA и UDK систему у електронској форми, паралелно, у интерном CDS/ISIS BIBLIO и међународном библиотечко-информационом систему COBISS (дугорочан посао јер је у питању више од 60 000 записа), десетак корисничких сервиса, библиографско-истраживачки рад на Завичајној збирци, издавачку дјелатност, дигитализацију, програме за дјецу и младе, организацију Међународног сајма књига Трг од књиге и разноврсне културне програме: изложбе, представљање најбољих и актуелних наслова из књижевности, умјетности и науке, драмске програме, концерте, радионице, литерарне конкурсе...

Недовољан и нефункционалан простор (депои на четири етаже), пријемни пункт у приземљу, а читаоница на спрату, претрпани депои за смјештај библиотечке грађе, недовољан канцеларијски простор и недопустиво коришћење ходника за смјештај грађе, отежавајуће су околности у реализовању дјелатности.

Радно вријеме упослених 07:00-19:00, односно 20:00 часова (двије смјене) и суботом од 07:00-12:00 часова, такође је у организационом смислу отежавајућа околност, с обзиром на нефункционалан простор, број упослених и организовање коришћења годишњих одмора, односно замјена у случајевима боловања.

До 1977. године у Библиотеци је радио само један књижничар, затим библиотекар и књижничар, а од 1982. године број упослених се повећава, па Библиотека сада има деветоро упослених, од којих осморо у струци.

Услед несразмјерног односа на једној страни: широко разграната концепција дјелатности, нефункционалан простор, цјелодневно радно вријеме, а на другој страни недовољан број стручног особља, до сада није било основа за организовања подјеле послова у оквиру посебних организационих јединица – одјељења. Библиотекари су ангажовани на пословима: набавке и стручне обраде библиотечке грађе, пружању информација корисницима, библиографско-истраживачком раду у Завичајној збирци, матичној служби, организовању културних програма (промоције, изложбе, предавања, програми за дјецу...), организовању Међународног сајма књига Трг од књиге, издавачкој дјелатности... Посао књижничара обухвата услуживање корисника на пријемном пункту и читаоници, одржавање фондова, физичку обраду

библиотечке грађе, међубiblioteчку позајмицу и укључивање у све сегменте дјелатности у оквиру стручне квалификације (културни програми, Трг од књиге, административни послови...).

Постојећа кадровска структура упослених је: ВСС (5, од којих 1 са завршеним мастер студијама библиотекарства и информатике), ВШС (1), ССС (2), ОШ (1). За све приправнике у протеклом периоду организовали смо програм стручног оспособљавања (ВСС у трајању од 12 мјесеци, ССС у трајању од 6 мјесеци), а сви упослени након стручне обуке полажу стручни испит из библиотекарства. Већина библиотечког особља завршила је обуку, а један упослени и положио за лиценцу за рад у COBISS-у. Повољност кадровске структуре јесте број високообразованих, а хендикеп чињеница да новоупослене на пословима библиотекара (ВСС), за самостално обављање стручних послова реализујемо вишегодишњу обуку. Разлог је објективан јер Библиотека има широко структурирану дјелатност, па је неопходно да се упослени, посебно они са ВСС, обуче за успјешно и самостално обављање послова у свим сегментима рада.

Административне послове, припремање сједница, секретарске послове Редакције зборника Бока и Посебних издања и спровођење поступка јавних набавки обављају упослени у Библиотеци, као додатна задужења у оквиру редовног радног времена, рачуноводствене послове обавља Биро за рачуноводство ангажован од стране Оснивача, а правне послове стручне службе Оснивача.

РАЗЛОЗИ ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ

1. Имплементација нове законске регулативе:

Закон о култури

Закон о библиотечкој дјелатности

Подзаконски прописи и стандарди

2. Реорганизација послова у оквиру три одјељења:

Одјељење набавке библиотечке грађе, стручне обраде и корисничких сервиса

Завичајно одјељење (библиографско-истраживачки рад, издавачка дјелатност, дигитализација) и културни програми

Одјељење за рад са дјецом и младима

3. Унапређење рада Библиотеке у свим сегментима дјелатности

НОВА УНУТРАШЊА ОРГАНИЗАЦИЈА

Развијена народна библиотека подразумијева осмишљавање библиотечке дјелатности на начин да се сваки сегмент струке организује у оквиру посебне организационе јединице – одјељења, укључујући и посебно одјељење за правне и рачуноводствене послове и техничку службу. По овом моделу организоване су народне библиотеке у развијеним срединама.

Реалан модел за ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови јесте груписање сродних сегмената дјелатности у оквиру три одјељења:

Одјељење набавке библиотечке грађе, стручне обраде и корисничких сервиса

Изградња библиотечких збирки динамичан је плански процес сталног принављања и излучивања библиотечке грађе, према јасно дефинисаним стручним критеријумима за набавку, потребама и захтјевима корисника и важећим законима и прописима. Успјешно реализовање набавке подразумијева: израду годишњих планова набавке библиотечке грађе или смјерница за набавку и изградњу библиотечких збирки, повећање набавке свих врста библиотечке грађе, у свим медијима и за све категорије корисника, редовно излучивање оштећене и неактуелне библиотечке грађе, успостављање обавезног примјерка на локалном нивоу и континуитета набавке.

Преношење података из електронске базе BIBLIO у COBISS, ради што скоријег преласка на електронско посуђивање и враћање публикација ван радног времена, дугорочан је посао и подразумијева ангажовање стручног кадра са лиценцом за рад у међународном библиотечко-информационом систему COBISS.

Информационо доба мијења и профил корисника, њихове жеље и потребе за новим службама и услугама. Захваљујући умрежавању у међународни информациони систем COBISS, који садржи више од 6 000 000 електронских записа и неколико пута више научних информација, вјерујемо да смо у стању да на квалитетан начин одговоримо готово свим информационим захтјевима корисника. Унапређивање и популаризовање корисничког сервиса *Питајте библиотекара* има за циљ да побољша могућност приступа књизи и информацијама свим потенцијалним корисницима.

Посебно апострофирамо развијање корисничког сервиса *Међубиблиотечка позајмица*, којим успјешно надомјешћујемо вишегодишње неадекватно попуњавање библиотечких збирки и нашим корисницима пружамо могућност коришћења збирки националне библиотеке са Цетиња (2 000 000 јединица библиотечке грађе). Овај сервис подразумијева преузимање публикација искључиво посредством библиотеке, односно лично преузимање и враћање библиотечке грађе.

У складу са Смјерницама IFLA/UNESCO за народне библиотеке неопходно је обезбиједити пружање услуга и информација корисницима као што су особе са инвалидитетом (слабо покретне, оштећеног вида и слуха) и особе везане за кућу (стара и изнемогла лица, тежи хронични болесници, труднице, породиље, реконвалесценти), које нијесу у могућности да посјећују библиотеку, што подразумијева теренске услуге и грађу на различитим форматима и медијима, односно опрему за њено коришћење. Планирање сарадње са Библиотеком за слијепе из Подгорице и покретање новог корисничког сервиса као пилот програм *Покретна библиотека – књига за сваког били би први кораци*.

Са посебном пажњом потребно је развијати сарадњу са Дневним центром за дјецу са сметњама и потешкоћама у развоју. Дјеци окупљеној у Центру учинићемо књигу доступном у оквиру: организованих посјета Библиотеци, редовног достављања одговарајуће библиотечке грађе и осмишљавања едукативно-анимацијских програма прилагођених њиховим могућностима и потребама.

Завичајно одјељење (библиографско-истраживачки рад, издавачка дјелатност, дигитализација) и културни програми

Закон о библиотечкој дјелатности апострофира значај рада на Завичајној збирци у народној библиотеци као један од најзначајнијих сегмената дјелатности, који обухвата његовање и чување писане и штампане културне баштине завичаја, историје, традиције, умјетности, стваралаштва, уз уважавање и поштовање мултикултуралности.

Неке библиотеке препознатљиве су по милионским фондовима, друге пак по моћним електронским базама података, а херцеговска библиотека одлучила је да свој знак препознавања изграђује управо на његовању завичајности у свим сегментима дјелатности. Завичајна библиотечка збирка Боке Которске структурирана је према савременим захтјевима информатичког доба.

Рад на Завичајној библиотечкој збирци јесте континуиран и дугорочан посао ретроспективног и текућег библиографског истраживања фондова, првенствено националних и универзитетских библиотека у Црној Гори и окружењу. То је посао од посебног значаја за град и регију, јер прикупљени библиотечки материјал представља аутентични писани траг о дугој историји и традицији регије, а електронска база има задатак да научнику и истраживачу скрати пут до изворне завичајне грађе, прецизне и брзе информације и посредством електронских технологија омогући доступност на даљину.

Библиотечке збирке, а посебно Завичајна библиотечка збирка Боке Которске, легати и посебно вриједна грађа захтијевају оптималне услове: адекватан смјештај, опрему и поштовање прописаних вриједности температуре и влажности ваздуха за чување грађе, конзерваторске и рестаураторске интервенције и савремену опрему за противпожарну заштиту, односно видео надзор као заштита од отуђивања грађе. Редовно одржавање збирки, омогућавање коришћења искључиво у читаоници Библиотеке, уз ограничено снимање и израда пописа наслова за конзервацију, рестаурацију и дигитализацију јесте дио редовних активности упослених.

Издавачка дјелатност Библиотеке, дигитализација и заштита и конзервација оштећених примјерака конципирани су на принципу завичајности и условљени расположивим финансијским средствима.

Од Библиотеке, као представника институционалне културе, очекују се квалитетни културни пројекти и садржаји, који треба да задовоље високе вриједносне, литерарне и научне критеријуме, да подстичу на читање, утичу на развијање читалачког укуса и формирање критеријума, односно препознавање правих вриједности у времену поплаве шунда и квазинаучних дјела. Зато представљамо наслове који су

завриједили пажњу критике, обиљежили издаваштво, или добили престижне награде. Да би се остварила и наметнула као културно средиште града и важан чинилац профилисања његовог културног идентитета културни програми Библиотеке треба да имају капацитет орјентира.

Одјељење за рад са дјецом и младима

Програми намијењени дјеци, стручно утемељени и реализовани уз много ентузијазма и жеље да се знањем и инвентивношћу надомјести неадекватан простор, добиће пуну афирмацију када се обезбиједи континуитет програма током цијеле седмице и простор привлачан и адекватан њиховом узрасту.

Програми осмишљени на стручним принципима, који се примјењују у свијету, имају за циљ најприје да дјеца стекну навику редовног посјеђивања библиотеке, која ће током живота постати потреба, да науче правила понашања у библиотеци, да упознају све могућностима које им библиотека пружа, да подстичу на читање и интелектуалну знатижељу, а за оне који имају афинитет према писању да развијају стваралачке способности и упознају се са малим тајнама лијепог писања. Важан мотив рада са дјецом у библиотеци јесте и социјализација и жеља да им се понуде садржаји који истовремено подразумевају дружење, прилагођавање и понашање у колективу, што је свакако веома важно за њихово здраво одрастање и развој личности. Значајно је апострофирати да сваки програм, без обзира на тему или метод рада, упућује на неопходност књижевног сижеа и коришћење књиге као примарне или додатне литературе.

Искуства библиотека које имају традицију у раду са дјецом и изванредне резултате потврђују да се постављени циљ може остварити када се дјеци на дискретан начин понуди књига прије него што им она постане обавеза. Резултат ових програма јесте вишеструко повећање броја корисника библиотеке. Наиме, дјеци „васпитаваној за књигу“ од најранијег узраста (у окружењу и свијету чак и бебе млађе од годину дана) читање постаје свакодневна потреба, дио живота и одрастања, која позитивно утиче на успјех у учењу и будућем образовању.

Развој информационе технологије, аудио-визуелне грађе, нови облици писмености... намећу потребу примјене и коришћења нових технологија и библиотечке грађе у новим форматима и за најмлађе кориснике библиотеке – дјецу, која из свијета бајки прелази у виртуелну стварност. Зато дјечије одјељење треба осмислити и као мали мултимедијални центар, који осим разноврсног књижног фонда за дјецу, довољног броја наслова периодичних публикација за дјецу и квалитетно утемељене референсне збирке, садржи и фонд DVD и CD-а, са потребном електронском опремом и приступом интернету.

Како дјеца представљају специјалну категорију корисника, улога библиотекара је комплекснија и захтијева максимално и свестрано ангажовање у педагошком раду, што подразумева образоване библиотекарске, са наглашеним афинитетом за рад са дјецом, спремне на перманентно стручно савршавање.

ПРЕДУСЛОВ ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈУ

• Просторно проширење

Простор је за херцеговску библиотеку *conditio sine qua non*, проблем који се рефлектује на готово све сегменте дјелатности и пресудно утиче на квалитет рада и услуге корисницима. За потребе Библиотеке 1985. године реновирана је зграда укупне површине 420 м², што је за постојећи фонд и потребе града било добро рјешење. Међутим, последњих година Библиотека се поново суочава са проблемом недостатка простора. И након примјене више модуса рационалног коришћења простора (излучивање неактуелног фонда, улагање библиотечке грађе на полицама у два реда, недопустиво коришћење ходника и степеништа за смјештај грађе, лимитирана набавка грађе...) овај се проблем, из године у годину драстично усложњава.

Званично обраћање и исцрпно образлагање, путем годишњих планова, Скупштини града поводом недовољног и нефункционалног простора за оптималан рад Библиотеке датира од 2002. године. Оптимално рјешење простора за Библиотеку била би реализација идеје о доградњи постојеће зграде на парцели бр. 39, сходно Одлуци о изradi измјена и допуна Урбанистичког пројекта Стари град, од 27.09.2006. године. Непостојање простора за Дјечије одјељење, као једину примједбу на рад Библиотеке, дала је Матична служба ЦНБ „Ђ. Црнојевић“, у више наврата, а 2008. године упутила и налог Оснивачу да предузме мјере у смислу рјешавања овог проблема. Илустрације ради цитираћемо дио из Стандарда за народне библиотеке Црне Горе (1976). *“У насељу са преко 5 000 становника Дјечије одјељење не може*

бити мање од 50 м²... Дјечије одјељење у саставу матичне општинске библиотеке не може имати мање од 2 500 књига у слободном приступу...“.

Стога, законска обавеза и приоритет Библиотеке јесте организовање Дјечијег одјељења, које, понављамо, никада од оснивања није било организовано у херцеговској библиотеци. Нараштајима дјеце ускратили смо могућност да стичу навику посјеђивања библиотеке и потребу да дио свог времена проводе уз необавезну литературу и користе референсне приручнике. Бројне програме које последњих година реализујемо, у неадекватном простору, осмислили смо са циљем да дјеца заволе књигу и читање, да развијају културу читања и естетске и вриједносне критеријуме, да кроз учествовање у програмским активностима и радионицама упознају мале тајне креативног писања.

Наш предлог Оснивачу, више пута поновљен, јесте уступање Библиотеци куће Ива Андрића за потребе оснивања Дјечијег одјељења. Осим што је са становишта стручних захтјева готово идеалан простор за Дјечије одјељење, вјерујемо да је и идеалан модус адекватног осмишљавања пренамјене породичне куће нашег јединог нобеловца у простор у којем би „становале“ књиге, и то оне најљепше – дјечије и у којем би свој кутак и задовољство првог сусрета са књигом и читањем имала дјеца Херцег-Новог, чији нам је успјех и здраво одрастање свима најважнији.

Дакле, према Стандардима из 1976. године Библиотека Херцег-Новог, који има 33 034 становника требало би да посједује: 1300 м², улазни хол са гардеробом и простором за одржавање изложби, простор за информације и јавни каталог, позајмно одјељење за одрасле, општу читаоницу, читаоницу за периодику, читаоницу за научни рад, простор за коришћење библиотечке грађе у аудио-визуелном формату, дјечије позајмно одјељење са читаоницом и простор за програме анимације, један или више магацина, простор за смјештај завичајног фонда, простор за смјештај покретног фонда и возила, канцеларијски простор, салу за састанке, књиговезницу и санитарне просторије. Стандарди европских јавних библиотека за овај број становника прописују 2 000-3 000 м².

Херцеговска библиотека посједује 420 м²: читаоницу са 25 мјеста, која се осим основне намјене користи и као сала за рад са дјецом, састанке, књижевне програме..., 180 м² магацинског простора, двије канцеларије, пријемно одјељење и санитарни чвор. Простор за смјештај фонда и рад упослених је недовољан и неадекватан, не постоје подручна одјељења, а ни сеоско подручје није покривено библиотечким услугама.

Недовољан је простор за: пријемно одјељење и слободан приступ књизи (један од основних принципа библиотечке струке), канцеларије, магацине, Завичајно одјељење, а недостаје: простор за Дјечије одјељење, простор за реализовање књижевних програма, изложби, радионица предавања, гардероба, читаоница за читање дневне штампе, слушање музике..., читаоница за научни рад и електронска читаоница.

Међутим, треба нагласити да зграда Библиотеке и депои задовољавају основне услове за смјештај библиотечке грађе: нема влаге, књиге нијесу изложене штетној свјетлости, биолошким и хемијским оштећењима, има централно гријање и климатизацију, што нам омогућава да фонд заштитимо од претјерано високих, односно ниских температура. Постојећа противпожарна заштита је систем за гашење водом и ручни противпожарни апарати. Не постоји стабилни систем противпожарне заштите адекватан библиотечкој грађи и видео надзор.

Зграда Библиотеке санирана је након земљотреса и усељена 1986. године, али није добила Рјешење о минимално техничким условима. У међувремену, за протеклих 25 година, и поред повременог одржавања, дошло је до оштећења те су неопходне бројне интервенције: инсталирање противпожарног система заштите, видео надзора и алармног система, адекватног библиотечкој дјелатности, израда нове кровне конструкције (два пута поправљан кров), израда нових прозора (2011. год. замијењена шкура и вањска врата), замјена електроинсталација и прилагођавање већем броју ел. потрошача (климатизација, рачунарски систем, централно гријање...) (до сада повремене поправке), хидроизолација фасаде (истекао рок 2008. год.), кречење ентеријера (фасада окречена 2011. год.), фарбање дрвенарије и набавка (дјелимично) новог мобилијара.

- **Организовање Библиобус службе**

Неадекватна покривеност библиотечким услугама на цијелој територији општине, односно непостојање подручних одјељења, за ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови је такође значајан проблем.

Непокривеност библиотечким услугама односи се на Игало, ривијеру и сеоско подручје. Вјерујемо да је алтернатива организовању подручних одјељења, које подразумеива значајна средства за обезбјеђивање простора, материјалних трошкова, стручног кадра, библиотечке грађе на различитим форматима, опреме..., организовање Библиобус службе. Наиме, *Библиобус служба* при народним библиотекама, представља тренд у модерном библиотекарству и сматра се једним од најуспјешнијих и најекономичнијих стручно утемељених модуса дјелатности, који осигурава спровођење не само основних корисничких услуга него и сложених савремених корисничких сервиса. Ова служба омогућује библиотечке услуге свим категоријама корисника чије је мјесто становања ван центра града. Управо IFLA/UNESCO Манифест за јавне библиотеке промовише „начело равноправног приступа за све“ и синтагму „књига као лијек“, упозоравајући библиотекаре да читаоце не треба чекати, већ их ваља пронаћи, јер је књига њихова потреба које понекад нијесу свјесни.

ФИНАНСИРАЊЕ

Финансирање Библиотеке, у пуном износу, реализује се из Буџета Општине Херцег-Нови на основу Плана и програма рада, односно Финансијског плана. Сходно Статуту Библиотеке и законским прописима користе се и сопствени приходи (чланарина и приход од продаје издања Библиотеке) за куповину књига, опреме и стручно усавршавање упуслених.

ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН ЗА 2012. ГОДИНУ

П Р И Х О Д И:

БУЏЕТ - Општине Херцег-Нови - бруто зараде -----	74.000,00 Е
БУЏЕТ - остала примања и накнаде запослених -----	10.500,00 Е
<u>БУЏЕТ – издаци за материјал и услуге -----</u>	<u>100.000,00 Е</u>
Свега:	184.500,00 Е

Д Р У Г А С Р Е Д С Т В А

Сопствени приходи -----	4.000,00 Е
Министарство културе Црне Горе – Израда елабората -----	3.000,00 Е
<u>Приходи за реализовање програма (28. октобар. Празник мимозе ...) -----</u>	<u>6.000,00 Е</u>
Свега:	13.000,00 Е

УКУПНО ПРИХОДИ:	197.500,00 Е
------------------------	---------------------

Р А С Х О Д И:

БУЏЕТ - Општине Херцег-Нови – бруто зараде

Нето зараде -----	44.000,00 Е
Прирез порезу на доходак физичких лица -----	800,00 Е
Порез на зараде запослених -----	6.000,00 Е
Доприноси на терет запослених -----	16.200,00 Е
<u>Доприноси на терет послодавца -----</u>	<u>7.000,00 Е</u>
Свега:	74.000,00 Е

БУЏЕТ - Општине Херцег-Нови – остала примања и накнаде упуслених

Накнада за зимницу -----	1.000,00 Е
Накнада за превоз -----	3.000,00 Е
<u>Остале накнаде (Управни одбор, помоћ упусл.) -----</u>	<u>6.500,00 Е</u>
Свега:	10.600,00 Е

БУЏЕТ - Општине Херцег-Нови – издаци за материјал и услуге

Издаци за робу и материјал -----	10.000,00 Е
Издаци за електричну енергију -----	5.000,00 Е
Издаци за телефонске услуге -----	4.000,00 Е
Издаци за текуће одржавање -----	20.000,00 Е
Издаци за сајам ТРГ ОД КЊИГЕ -----	25.000,00 Е
Издаци за Зборник БОКА -----	6.000,00 Е
Уговорене услуге – средства за програме -----	30.000,00 Е

COBISS -----	3.000,00 E
PRESS KLIPING и Међубиблиотечка позајмица -----	3.000,00 E
WEB SITE (провајдер, ажурирање и одржавање база) -----	1.500,00 E
Куповина књига, сајам Београд -----	10.000,00 E
Завичајна збирка -----	4.000,00 E
Књижевни програми и изложбе -----	2.000,00 E
Програми анимације за дјецу -----	1.500,00 E
Стручно усавршавање -----	1.000,00 E
Публиковање изд. Библиотеке -----	3.000,00 E
Дневне новине -----	1.000,00 E

Свега: **100.000,00 E**

ДРУГА СРЕДСТВА

Сопствени приходи-набавка опреме и куповина књига -----	4.000,00 E
Министарство културе Црне Горе – Израда елабората -----	3.000,00 E
Реализовање програма (28. октобар, Празник мимозе ...) -----	6.000,00 E

Свега: **13.000,00 E**

СВЕГА РАСХОДИ

Бруто зараде -----	74.000,00 E
Остала примања и накнаде упослених -----	10.500,00 E
<u>Издаци за материјал и услуге -----</u>	<u>100.000,00 E</u>

Свега Буџет: **184.500,00 E**

ДРУГА СРЕДСТВА

Сопствени приходи-набавка опреме и куповина књига -----	4.000,00 E
Министарство културе Црне Горе – Израда елабората -----	3.000,00 E
Реализовање програма (28. октобар, Празник мимозе ...) -----	6.000,00 E

Свега: **13.000,00 E**

УКУПНО РАСХОДИ: **197.500,00 E**

ЦИЉ РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ

Осмишљавање дјелатности у духу модерног библиотекаштва и унапређење организације пословања ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови у смислу груписања сродних сегмената дјелатности у оквиру три одјељења подразумијева просторно проширење и сходно томе повећање броја упослених (стручни библиотекашки кадар), континуирано стручно усавршавање, поштовање међународних и националних стандарда библиотечке струке и адекватно финансирање као предуслове за квалитетно задовољавање потреба корисника савременог информатичког доба, како би Библиотека била:

- мјесто гдје се систематски и континуирано прикупља, стручно обрађује (по међународним стандардима библиографске обраде ISBDM, ISBDS, ISBDA, ISBDCR, UDK у електронској форми), чува (оптимални услови за чување библиотечке грађе, конзервација, дигитализација) и представља јавности библиотечка грађа, односно писана и штампана културна баштина,
- мјесто промовисања писмености, књиге и читања и доживотног учења, слободног приступа знању, информацијама, локалним, регионалним и глобалним изворима информација,
- мјесто гдје се, кроз стручно осмишљене програме, дјечи од најранијег узраста нуди могућност „да заволе књигу кроз игру, прије него што им она постане обавеза“, развија култура читања, естетски и вриједносни критеријуми, али и мјесто привлачно и атрактивно за популацију између дјетињства и зрелог доба, популацију „отуђену од библиотеке“,
- мјесто приступа књизи, знању и информацијама и посебним категоријама корисника: дјеца са посебним потребама, особе са инвалидитетом, стари и непокретни,
- чувар прошлости, захваљујући примјерно утемељеној *Завичајној библиотечкој збирци Боке Которске* (грађа од посебног значаја за Библиотеку и локалну заједницу), као најзначајнијем библиографско-истраживачком пројекту,

- културни центар, важан чинилац културног туризма града и незаобилазан судионик друштвеног и економског развоја локалне средине, који значајно утиче на побољшање квалитета живота у локалној заједници.

ПРЕДЛОГ МЈЕРА

- донијети Одлуку о организовању ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови у складу са новом законском регулативом,
- донијети Статут и Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији, којим ће се утврдити нова организациона структура Установе, пројекција радних мјеста и, у складу са могућностима, извршити распоређивање извршилаца, према утврђеном опису послова и условима за њихово обављање,
- осмислити Предлог за дугорочно и оптимално рјешење проблема недовољног простора, који угрожава успјешно реализовање дјелатности и води у стагнацију, а то је доградња садржаја неопходних за потребе корисника савремене народне библиотеке на парцели бр. 39 (Стара менза) поред Библиотеке, сходно Одлуци о изради измјена и допуна Урбанистичког пројекта Стари град, од 27.09.2006. године,
- осмислити Предлог рјешења за неадекватну покривеност библиотечким услугама на цијелој територији општине - организовање *Библиобус службе*, која представља тренд у модерном библиотекарству и сматра се једним од најуспјешнијих и најекономичнијих стручно утемељених модуса дјелатности,
- осмислити Предлог алтернативног и привременог рјешења проблема недовољног простора:
 - обезбиједити адекватан простор за Дјечије одјељење пренамјеном Куће Ива Андрића, у којој би Библиотека организовала Дјечије одјељење, што према одредбама Закона о библиотечкој дјелатности јесте једна од основних обавеза народне библиотеке,
 - обезбиједити одговарајући простор за измјештање дијела мање фреквентног библиотечког фонда.
- планирати додатна финансијска средства уз стручну помоћ Секретаријата за финансије, туризам и економски развој Општине Херцег-Нови, зависно од предузетих активности у смислу реализовања нове организације послова у Библиотеци, проширења простора и организовања Дјечијег одјељења (доградња, изнајмљивање, адаптација простора, набавка књига и мобилијара за опремање Дјечијег одјељења), увођења нових корисничких сервиса, систематичне изградње библиотечких збирки и континуиране набавке опреме (рачунари, скенери, штампачи...).
- упослити стручно библиотечко особље и обезбиједити адекватно и стабилно финансирање, сразмјерно просторном проширењу, програмским активностима, односно унапређењу и увођењу нових корисничких сервиса.

Циљ израде Елабората јесте да укаже, са становишта модерног библиотекарства, потреба и захтјева корисника библиотечких услуга, потреба локалне заједнице препознатљиве културне традиције, на потребно и оптимално у актуелном и будућем развоју ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови, која као представник институционалне културе претендује да достигне позицију – библиотеке метафоре културе. Свеукупан неповољан економски контекст на државном нивоу, а првенствено локални услови диктираће могуће. Ипак, понуђени предлози нијесу недостижни. Уз рационално промишљање развоја Библиотеке на добробит града, у догледно вријеме реализовање планиране концепције развоја, корак по корак, могуће је.

Херцег-Нови, _____

Директор

Невенка Митровић

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Правни основ за израду овог елабората садржан је у чл. 15 Закона о култури („Сл. лист ЦГ“, бр. 49/08, 16/11 и 40/11), којим је прописана дужност Оснивача да, прије доношења акта о оснивању установе усвоји елаборат о оправданости њеног оснивања.

Према чл. 45 став 1 тачка 14 Закона о локалној самоуправи („Сл. лист РЦГ“, бр. 42/03, 28/04, 75/05, 13/06, „Сл. лист ЦГ“ бр. 88/09 и 03/10) прописано је да Општина оснива јавне службе, па самим тим и ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови.

Иста надлежност Скупштине општине прописана је и чл. 36 став 1 тачка 15 Статута Општине Херцег-Нови („Сл. лист РЦГ – општински прописи“, бр. 15/04, 32/05, 31/06, 14/07, „Сл. лист ЦГ – општински прописи“ бр. 16/09 и 16/11).

Полазећи од напријед наведених прописа предлагач је израдио Елаборат о оправданости организовања ЈУ Градска библиотека и читаоница Херцег-Нови, као установе од јавног интереса у области културе на подручју Општине Херцег-Нови.

Сходно Акционом плану реорганизације Библиотеке, заснованом на наведеним прописима, Управни одбор Библиотеке дао је сагласност на приложени елаборат, на сједници одржаној 17.05.2012. године па предлагач предлаже Скупштини да усвоји предложени Елаборат.

ОПШТИНА ХЕРЦЕГ-НОВИ
СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА ДРУШТВЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ